

IN LIBRUM SUBSEQUENTEM.
LIBRI II.
RETRACTATIONUM
CAPUT LX.

^a Tunc ^a & Contra Mendacium scripsi librum, cujus operis ea causa existit, quod ad Priscillianistas hæreticos investigandos, qui hæresim suam non solum negando atque mentiendo, verum etiam pejerando existimant occultandam, visum est quibusdam catholicis Priscillianistas se debere simulare, ut eorum latebras penetrarent: quod ego fieri prohibens, hunc librum condidi. Hic liber sic incipit: *Multa mihi legenda misisti.*

^a Hinc intelligimus, subsequentem librum scriptum esse circiter annum Christi 420. Nam recensitis libris contra Adversarium Legis & Prophetarum, qui ad initium anni 420. pertinent, memoratisque proximo infra loco aliis, qui *per idem tempus* conscripti notantur, Contra Gaudentium libris, fit continuè istius operis mentio in hæc verba: *Tunc & Contra Mendacium scripsi librum.* De hoc ipso libro intelligendus Augustinus in Enchiridio capit. 18. ubi de difficillima & latebrosissima questione mendacii *grandem librum cum RESPONDENDI necessitas urgeret, se jam absolvisse* testatur. Consentium quod spectat, ad quem liber dirigitur, ejus est, nisi fallimur, epistola ad Augustinum 119. & ad ipsum sunt epistolæ Augustini 120. et 205. Vide notam ad epist. 205. in Præfact. tom. 2.

S.

S. AURELII AUGUSTINI
HIPPONENSIS EPISCOPI,
CONTRA MENDACIUM,
AD CONSENTIUM,
LIBER UNUS. *

*Scriptus
circiter an-
num 420.

Respondet Augustinus ad scripta, quæ ipsi consideranda misit Consentius, de adhibendo usu mendacii ad detegendos latentes Priscillianistas, qui se catholicos mentiantur: docetque nec mendaces per mendacia, nec blasphemos per blasphemias querendos esse. Refellit Priscillianistarum errorem illum, in Dictinii præsertim libro, cui titulus Libra, repertum, quo ipsi dogmatizant ad occultandam religionem religiosos debere mentiri. Quæ ex divinis libris in hujus erroris sui patrocinium testimonia proferunt, & exempla, contendit partim non esse mendacia, partim etiam quæ sunt, non esse imitanda. Solvit difficultatem de compensativis peccatis, ipsum quoque improbandum mendacium, quod ad tuendam salutem cujusquam, seu temporalem, seu æternam, utile ac necessarium videatur. Denique nunquam omnino mentiendum, in iis maxime rebus quæ ad doctrinam religionis pertinent, inconcussè tenere Consentium jubet, & adversus hæreticos defendere.

I. **MULTA** mihi legenda misisti, Con-
sen- CAPUT I.
Mendacis

qui ab- senti frater carissime , ^a multa mihi legenda
tuntur ut la- misisti : quibus rescripta dùm præparo , & aliis
teant , non atque aliis magis urgentibus occupationibus
esse de late- distrahor , emensus est annus , atque in eas
bris suis me detrusit angustias , ut quomodocumque
eruidos nostris rescriberem , ne aridente jam tempore na-
mendaciis. ^a vigandi , perlatorem remeare cupientem diu-
tius detinerem. Itaque omnibus quæ mihi Leo-
nas Dei famulus abs te adtulit , & mox ut ea
sumsi , & postea cum hæc dictare jam vellem ,
evolutis atque perlectis , & quanta potui
consideratione perpensis , valdè sum tuo de-
lectatus eloquio , & sanctarum memoriâ Scri-
pturarum , ingenique sollertiâ , & dolore quo
negligentes catholicos mordet , & zelo quo
adversus etiam latentes hæreticos frendet. Sed
non mihi persuadetur , eos de latebris suis
nostris esse mendaciis eruendos. Ut quid enim
eos tantâ curâ vestigare atque indagare con-
namur , nisi ut captos in apertumque pro-
ductos , aut etiam ipsos veritatem doceamus ,
aut certè veritate convictos nocere aliis
non sinamus ? Ad hoc ergo , ut eorum men-
dadium deleatur , sive caveatur , Dei autem
veritas augeatur. Quomodò igitur mendacio
mendacia rectè potero persequi ? An & latro-
cinio latrocinia , & sacrilegio sacrilegia , &
adulterio sunt adulteria persequenda ? *Si au-
tem veritas Dei in meo mendacio abunda-
bit* , numquidnam & nos dicturi sumus : *Fa-
ciamus mala , ut veniant bona* ? Quod , vides ,
quemadmodum detestetur Apostolus. Quid
est enim aliud : Mentiamur , ut hæreticos men-
daces ad veritatem adducamus , nisi : *Facia-
mus*

Rom. 3. 7.
& 8.

^a Hic aliquot MSS. prætereunt , *multa mihi legenda mi-
sisti.*

mus mala , ut veniant bona ? An aliquan-
do bonum est mendacium , vel aliquando men-
dadium non est malum ? Cur ergo scriptum
est : *Odisti , Domine , omnes qui operantur
iniquitatem , perdes omnes qui loquuntur
mendacium* ? Non enim aliquos excepit , aut
indefinitè dixit , *perdes loquentes mendacium* ;
ut quosdam , non omnes intelligi sineret : sed
universalem sententiam protulit dicens : *Per-
des omnes qui loquuntur mendacium*. An
quia non dictum est : *Perdes omnes qui lo-
quuntur omne mendacium* , vel qui loquun-
tur quodcumque mendacium ; ideo putan-
dum est locum alicui relaxatum esse men-
dacio , ut scilicet sit aliquod mendacium , quod
qui loquuntur , non eos Deus perdat ; sed eos
omnes perdat qui loquuntur injustum men-
dadium , non quodcumque mendacium , quia
invenitur & justum , quod utique laudis debet
esse , non criminis ?

2. NONNE cernis , quantum adjuvet hæc
disputatio eos ipsos , quos pro magna vena-
tione mendaciis nostris capere molimur ? Priscil-
lianistarum est enim ; sicut ipse monstrasti ,
ista sententia , cui comprobandæ adhibent
testimonia de Scripturis , exhortantes suos ad
mentiendum , tamquam exemplis Patriarcha-
rum , Prophetarum , Apostolorum , Angelo-
rum : non dubitantes addere etiam ipsum
Dominum Christum , nec se aliter arbitran-
tes veracem suam ostendere falsitatem , nisi
Veritatem dicant esse mendacem. Redarguen-
da sunt ista , non imitanda : nec in eo malo
debemus Priscillianistarum esse participes , in
quo ceteris hæreticis convincuntur esse pejo-
res. Ipsi enim soli , vel certè maximè ip-
si reperiuntur , ad occultandam suam quam
pu-

Ps. 5. 7.

CAPUT II.
Priscillia-
nistarum
error , de
mendacii
usu ad la-
tendum
alienis.

putant veritatem, dogmatizare mendacium; atque hoc tam magnum malum ideo justum existimare, quia dicunt in corde retinendum esse quod verum est; ore autem ad alienos proferre falsum, nullum esse peccatum; & hoc esse scriptum: *Qui loquitur veritatem in corde suo*; tamquam hoc satis sit ad justitiam, etiamsi loquatur quisque in ore mendacium, quando non proximus, sed alienus hoc audit. Propterea putant etiam Apostolum Paulum, cum dixisset: *Deponentes mendacium, loquimini veritatem*; statim addidisse: *Unusquisque cum proximo suo, quia sumus invicem membra*. Ut videlicet cum eis qui nobis in societate veritatis proximi non sunt, neque, ut ita dicam, commembres nostri sunt, loqui liceat oporteatque mendacium.

3. Quæ sententia sanctos Martyres ex-honorat, imò verò aufert sancta omnino martyria. Justius enim sapientiusque facerent, secundum istos, si persecutoribus suis non se confiterentur esse christianos, nec eos sua confessione facerent homicidas: sed potius mentiendò & negando quod erant, & ipsi salvum haberent carnis commodum, cordisque propositum, & illos conceptum animo scelus implere non sinerent. Non enim proximi eorum erant in fide christiana, ut cum eis deberent loqui veritatem in ore suo, quam loquebantur in corde suo; sed ipsius veritatis insuper inimici. Si enim Jehu, quem sibi inter ceteros ad exemplum mentiendi prudenter videntur intueri, servum Baalis se esse mentitus est, ut servos ejus occideret: quanto justius secundum istorum perversitatem, tempore persecutionis servos dæmonum se mentirentur servi Christi, ne servi dæmonum

ser-

servos occiderent Christi; & sacrificarent idolis ne interficerentur homines, si sacrificavit ille Baali ut interficeret homines? Quid enim eis obesset, secundum egregiam doctrinam mendaciloquorum, si diaboli cultum mentirentur in corpore, quando Dei cultus servabatur in corde? Sed non sic intellexerunt Apostolum Martyres veri, Martyres sancti. Viderunt quippè, tenueruntque quod scriptum est: *Corde creditur ad justitiam, ore confessio fit ad salutem*; & *In ore eorum non est inventum mendacium*; ac sic irreprehensibiles abierunt, ubi tentari à mendacibus ulterius non cavebunt; quia mendaces amplius in suis cælestibus coetibus vel alienos vel proximos non habebunt. Illum verò Jehu mendacio impio, & sacrificio sacrilego occidendos impios, & sacrilegos inquirentem non imitarentur, nec si de illo qualis fuisset eadem Scriptura tacuisset. Cum verò scriptum sit, eum rectum cor non habuisse cum Deo; quid ei profuit, quòd pro nonnulla obedientia, quam de domo Achab omnino delenda pro cupiditate suæ dominationis exhibuit, aliquantam mercedem transitoriam regni temporalis accepit? Ad sententiam potius veridicam Martyrum defendendam te, frater, exhortor, ut sis adversus mendaces non mendacii doctor, sed veritatis assertor. Nam diligentius, obsecro, adtende quod dico, ut invenias quàm sit cavendum, quod zelo quidem laudabili adversus impios, ut possint comprehendi, & corrigi, vel vitari, sed tamen incautiùs docendum putatur.

4. MENDACIORUM genera multa sunt, quæ quidem omnia universaliter odisse debemus. Nullum est enim mendacium, quod non sit contra-

Rom. 10.
10.
Apo. 14.
5.

4. Reg. 10.
29.

CAPUT III.
Mendacium catholicorum

tra-

ut hæreticos capiant perniciosius fore quam hæreticorum ut catholicos lateant. trarium veritati. Nam sicut lux & tenebræ, pietas & impietas, justitia & iniquitas, peccatum & rectè factum, sanitas & imbecillitas, vita & mors; ita inter se sunt veritas mendaciumque contraria. Unde quantò amamus istam, tantò illud odisse debemus. Verumtamen sunt quædam mendacia, quæ credere nihil obsit: quamvis etiam tali mentiendi genere fallere voluisse, mentienti sit noxium, non credenti. Tamquam si frater ille servus Dei Fronto in iis quæ tibi indicavit, quod absit, aliqua mentiretur; sibi nocuisset profectò, non tibi, quamvis tu omnia credidisses sine tua iniquitate narranti. Quoniam sive illa ita gesta sint, sive non ita; non habent tamen aliquid, quod si quis crediderit ita esse gestum, etiam si non ita sit gestum, regulâ veritatis, & doctrinâ salutis aternæ, judicetur esse culpandus. Si autem hoc quisque mentiatur, quod si quis crediderit, adversus doctrinam Christi hæreticus erit; tanto est nocentior mentiens, quanto miserior credens. Vide ergo quale sit, si adversus doctrinam Christi mentiti fuerimus, quod quisquis crediderit interibit, ut inimicos ejusdem doctrinæ capiamus, quos ad veritatem, dum nos ab ea recedimus, adducamus; imò verò cum mendaces mentiendo capimus, mendacia pejora doceamus. Aliud est enim quod dicunt quando mentiuntur, aliud quando falluntur. Nam cum hæresim suam docent, ea dicunt in quibus falluntur: quando autem se dicunt sentire quod non sentiunt, vel non sentire quod sentiunt, ea dicunt in quibus mentiuntur. Quod eis quisquis credit, etsi eos non invenit, ipse non perit. A regula quippè catholica non recedit, qui hæreticum catholica dogmata mendaciter profi-

ten-

tentem, catholicum credit; ac per hoc non est ei perniciosum: quia in hominis mente, de qua latente non potest judicare, non in Dei fallitur fide, quam debet insitam custodire. Porrò autem quando hæresim suam docent, quisquis eis crediderit putando veritatem, erit particeps, ut erroris, ita & damnationis illorum. Sic fit ut cum illi sua nefaria dogmata fabulantur, in quibus mortifero errore falluntur, tunc quisquis crediderit, pereat: nos autem quando catholica dogmata prædicamus, in quibus rectam fidem tenemus, tunc si crediderit, inveniatur quicumque perierat. Quando verò cum sint priscillianistæ, ut sua venena non prodant, nostros se esse mentiuntur; quisquis nostrum eis credit, etiam illis latentibus, ipse catholicus perseverat. Nos contra, ut ad eorum perveniamus indaginem, si priscillianistas nos esse mentimur, quia eorum tamquam nostra sumus dogmata laudaturi; quisquis ea crediderit, aut confirmabitur apud eos, aut transferetur ad eos interrim statim: quid autem hora superventura pariat, utrum inde postea liberentur vera dicentibus nobis, qui decepti sunt fallentibus nobis, & utrum audire velint docentem, quem sic experti sunt mentientem, quis noverit certum? Quis hoc esse ignoret incertum? Ex quo colligitur, perniciosius, aut, ut mitius loquar, periculosius mentiri catholicos ut hæreticos capiant, quam mentiuntur hæretici ut catholicos lateant. Quoniam quisquis credit catholicis mentiendo tentantibus, aut efficitur, aut confirmatur hæreticus: quisquis autem credit hæreticis mentiendo sese occultantibus, non desinit esse catholicus. Quod ut fiat planius, aliqua exempli gratiâ pro-

Tom. II.

cc

po.

ponamus, & ex eis potissimum scriptis, quæ mihi legenda misisti.

Exem-
plo res de-
monstra-
tur.

5. ECCE constituamus ante oculos cal-
lidum exploratorem accedere ad eum, quem
priscillianistam esse præsen-
serit; & a Dictinii episcopi, vel cogniti vitam, vel incog-
niti famam laudare mendaciter: est hoc to-
lerabilius adhuc, quia ille putatur fuisse ca-
tholicus, atque ex illo errore correctus. Deinde
Priscillianum (hoc enim sequitur in arte men-
tendi) venerabiliter commemoraturus est;
hominem impium & detestabilem, & pro suis
nefariis sceleribus criminibusque damnatum.
In qua ejus venerabili commemoratione, si
fortè ille, cui retia tenduntur hujusmodi, fir-
mus priscillianista non fuerat, hac ejus præ-
dicatione firmabitur. Cum autem ad cetera
explorantis sermo processerit, & dicentis mi-
sereri se eorum, quos tantis errorum tenebris
tenebrarum auctor involverit, ut honorem
animæ suæ, & claritatem divinæ prosapiæ non
agnoscant; tum deinde Dictinii librum, cu-
jus nomen est *Libra*, eo quòd pertractatis duo-

a In editis, & edictum episcopi. Itemque paulò post le-
gebatur, deinde dictum librum, cujus nomen est *Libra*. His
locis, nec non infra capite 17. restituimus veterum libro-
rum auctoritate nomen Dictinii. Fuit Dictinius episcopus As-
turicensis, cui, ut Idatius in Chronico scribit, ob *Priscil-
liani hæresim, quam profitebatur, ejecto cum aliis ejusdem
sectæ episcopis, successit Turribius*. Ipsum tamen postea
damnato suo errore resipiscentem ab Ecclesia receptum esse
testatur Innocentius Papa I. in epistola ad synodum
Toletanam. Eius quoque correctionem laudat Leo Papa I.
in epistola 15. ad Turribium Asturicensem cap. 16. impro-
bans, quòd *Dictinii tractatus, quos secundum Priscillianum
dogma conscripsit, à multis cum veneratione legerentur,
cum si aliquid, ait, memoriæ Dictinii tribuendum putant,
reparationem ejus magis debeant amare quàm lapsum*. Ce-
terum Dictinii memoriam anniversaria festivitate in His-
palia colit Asturicensis Ecclesia die 2. Junii. Vide Ferrar-
ium in catalogo generali SS.

decim quæstionibus velut unciis explicatur,
tantis extulerit laudibus, ut talem *Libram*,
qua horrendæ blasphemix continentur, mul-
tis librarum auri millibus pretiosorem esse
testetur: nempe hæc astutia mentientis, ani-
mam credentis interficit, aut jam interfectam
in eadem morte demergit, ac deprimit. Sed,
inquires, postea liberabitur. Quid si non fiat,
sive aliquo interveniente impedimento ne cœp-
ta compleantur, sive obstinatione mentis hæ-
reticæ rursus eadem negantis, etiamsi aliqua jam
cœperat confiteri? Præsertim quia si cogno-
verit se ab alieno fuisse tentatum, eo ipso
audacius illa quæ sentit, studebit occultare
mendacio; quando id inculpate fieri multò
certius didicerit, etiam exemplo ipsius sui ten-
tatoris. Hoc quippe in homine, qui veritatem
tegendam putat esse mentiendo, qua tandem
fronte culpabimus, & dampnare audebimus
quod docemus?

6. Remanet igitur, ut quod sentiunt
Priscillianistæ secundum hæresis suæ nefariam
falsitatem, de Deo, de anima, de corpore,
& de ceteris rebus, non dubitemus veraci
pietate dampnare; quod autem sentiunt, ut
veritas occultetur, esse mentiendum, sit no-
bis & illis, quod absit, dogma commune.
Hoc tam magnum malum est, ut etiamsi con-
natus hic noster, quo eos per mendacium
capere cupimus & mutare, ita prosperetur,
ut eos capiamus atque mutemus, nullis lucris
compensentur hæc damna, quibus & nos cum
ipsis pro illorum correctione depravamur. Per
hoc namque mendacium & nos erimus ex ea
parte perversi, & illi semi-correcti: quando
quidem istud, quòd putant esse pro veritate
mentiendum, non in eis corrigimus; quia idem

Priscillia-
nistas ca-
pere per
menda-
cium velle,
est cum ip-
sis deprava-
vari.

a nos a didicimus, & docemus, & fieri oportere præcipimus, ut ad eos emendandos pervenire possimus. Quos tamen non emendamus, b quibus b mendum, quo verum tegendum existimant, non auferimus; sed nos potius immendamus, cum per tale mendum eos quærimus: nec invenimus quemadmodum eis conversis credere valeamus, quibus perversis mentiti sumus; ne fortè quod ut caperentur sunt passi, faciant capti, non solum quia facere consueverunt, sed quia & in nobis, ad quos veniunt, hoc inveniunt.

CAP. IV.
Mentienti
in uno, non
haberi fi-
dem in al-
liis.

7. ET quod est miserabilius, etiam ipsi jam quasi nostri effecti, quemadmodum nobis credant, reperire non possunt. Si enim suspicentur, etiam ipsa catholica dogmata nos mendaciter loqui, ut nescio quid aliud occultemus quod verum putamus, certè talia suspicanti dicitur es: Hoc tunc ideo feci, ut caperem te. Sed quid respondebis dicenti: Unde igitur scio, utrum etiam nunc id facias, ne capiaris à me? An verò cuiquam persuaderi potest, hominem non mentiri ne capiatur, qui mentitur ut capiat? Videsne quò tendat hoc malum? Ut scilicet non solum nos illis, ipsique nobis, sed omnis frater omni fratri non immeritò videatur esse suspectus. Atque ita dum per mendacium tenditur, ut doceatur fides, id agitur potius, ut nulli habenda sit fides. Si enim & contra Deum loquimur, cum mentimur, quid tantum mali poterit e in ullo mendacio reperiri, quod tamquam sce-

a Sic plures MSS. At editi, *dicimus*.

b Aliquot MSS. hic & infra loco, *mendum*, habent, *mendacium*.

c Plures MSS. *poterit nullo mendacio reperiri*.

scelestissimum omni modo devitare debeamus?

8. SED nunc adverte, quàm tolerabilius priscillianistæ in nostra comparatione mentiantur, quando se fallaciter loqui sciunt, quos nostro mendacio liberandos putamus ab eis falsis, in quibus errando falluntur. Priscillianista dicit, quòd anima sit pars Dei, & ejusdem cujus est ille naturæ atque substantiæ. Magna hæc est, & detestanda blasphemia. Sequitur enim, ut Dei natura captivetur, decipiatur, fallatur, conturbetur, atque turpetur, damnetur, atque crucietur. At si hoc & ille dicit, qui de tanto malo liberare cupit hominem per mendacium, videamus quid intersit inter utrumque blasphemum. Plurimum, inquit: nam hoc priscillianista dicit ita etiam credens; catholicus autem non ita credens, quamvis ita loquens. Ille ergo blasphemat nesciens, iste autem sciens: ille contra scientiam, iste contra conscientiam: ille habet cecitatem falsa sentiendi, sed in eis habet saltem voluntatem vera dicendi: iste latens videt vera, & volens loquitur falsa. Sed ille, inquit, hoc docet, ut erroris sui faciat furorisque participes: iste autem hoc dicit, ut ab illo errore ac furore liberet homines. Jam quidem suprà ostendi, quantum & hoc noceat, quod creditur profuturum: verum interim si appendamus in his duobus mala præsentia (quoniam bona futura, quæ catholicus de corrigendo hæretico inquit, incerta sunt) quis peccat gravius, utrum qui hominem decipit nesciens, an qui Deum blasphemat sciens? Perfectò quid sit pejus intelligit, qui homini Deum sollicita pietate præponit. Huc accedit, quia si blasphemandus est Deus, ut ad eum laudandum homines adducantur; proculdu-

CAPUT V.
Priscillia-
nistam to-
lerabilius
mentiri
occultan-
do hære-
sim suam,
quam ca-
tholicum
occultando
veritatem.

biò non solum ad laudandum, verum etiam ad blasphemandum Deum, exemplo & doctrinâ nostrâ homines invitamus: quoniam quos ad Dei laudes per Dei blasphemias molimur adducere, utique si adduxerimus, non solum laudare discent, verum etiam blasphemare. Hæc illis beneficia conferimus, quos non ignoranter, sed scienter blasphemando ab hæreticis liberamus. Et cum Apostolus homines tradiderit etiam ipsi satanæ, ut discerent non blasphemare; nos conamur homines eruere satanæ, ut discant non per ignorantiam, sed per scientiam blasphemare; nobisque ipsis magistris eorum hoc tam magnum importamus exitium, ut propter hæreticos capiendos prius efficiamur, quod certum est, Dei blasphematores, quò possimus propter eos, quod incertum est, liberandos, veritatis ejus esse doctores.

1. Tim. I.
20.

Catholici si se mentiantur esse priscillianistas, pejus faciunt quam priscillianistæ se catholicos esse mentientes.

9. CUM igitur blasphemare Deum doceamus nostros, ut eos priscillianistæ credant suos; videamus quid mali dicant ipsi, quando propterea mentiuntur, ut eos nostros esse credamus. Anathematizant Priscillianum, & ad nostrum arbitrium detestantur: dicunt animam creaturam Dei esse, non partem: exsecrantur priscillianistarum falsa martyria: catholicos episcopos, à quibus illa hæresis nudata, oppugnata, prostrata est, magnis efferunt laudibus, & cetera hujusmodi. Ecce ipsi vera dicunt quando mentiuntur, non quò simul possit hoc ipsum verum esse, quod mendacium est; sed in alio quando mentiuntur, in alio vera dicunt: quando enim nostros se esse mentiuntur, de fide catholica vera dicunt. Ac per hoc ipsi, ne priscillianistæ inveñiantur, loquuntur mendaciter vera: nos autem,

tem, ut eos inveniamus, non solum mendaciter loquimur, ut ad illos pertinere credamur; sed etiam falsa loquimur, quæ ad illorum errorem pertinere cognovimus. Itaque illi quando nostri putari volunt, & falsum est ex parte, & verum est ex parte, quod dicunt; falsum est enim eos nostros esse, verum est autem animam partem Dei non esse: nos vero quando ad eos pertinere putari volumus, falsum est utrumque quod dicimus, & priscillianistas nos esse, & animam partem Dei esse. Illi itaque Deum laudant, non blasphemant, quando se occultant; & quando se non occultant, sed sua proferunt, blasphemare se nesciunt. Ideò si ad fidem catholicam convertantur, consolantur semetipsos, quia possunt dicere, quod Apostolus, qui cum inter cetera dixisset: *Prius fui blasphemus; misericordiam, inquit, consecutus sum, quia ignorans feci.* Nos contra, ut se nobis aperiant, si hoc quasi justum mendacium fallendis eis capiendis proferimus, profectò & ad blasphematores priscillianistas pertinere nos dicimus, & ut nobis credant, sine excusatione ignorantie blasphemamus. Neque enim catholicus, qui blasphemando vult hæreticus credi, potest dicere, *ignorans feci.*

1. Tim. I.
13.

10. SEMPER, frater, in talibus causis cum timore recolendum est: *Quicumque me negaverit coram hominibus, negabo eum coram Patre meo qui in caelis est.* An verò Christum coram hominibus non negat, qui eum coram priscillianistis negat, ut eos latentes blasphemò mendacio nudet & capiat? Quis autem dubitat, obsecro te, negari Christum, cum sicuti est verus, ita non esse dicitur, & sicut eum priscillianista credit, ita esse dicitur?

CAPUT VI.
Negare Christum coram hominibus, vel mendaciter & fictè, numquam licet. *Math. 10. 33.*

Objectio.

11. Sed occultos lupos, inquires, indutos pellibus ovium, & dominicum gregem latenter graviterque vastantes, aliter invenire non possumus. Unde ergo innotuerunt priscillianistæ, prius quam hujus mendacii fuisset excogitata venatio? Unde ad ipsius auctoris illorum, profectò astutioris, & ideo tectioris, cubile perventum est? Unde tot tantique manifestati atque damnati, & ceteri innumerabiles partim correcti, partim velut correcti, & in Ecclesiam miserantem collecti sunt? Multas enim vias dat Dominus, quando miseretur, quibus ad eorum perveniatur indaginem: quarum duæ sunt aliis a feliciores, ut vel ab eis quos seducere voluerunt, aut ab eis quos jam seduxerant, respicientibus conversisque monstrentur. Quod facilius fit, si nefarius eorum error, non mendacibus captationibus, sed veracibus disputationibus evertatur. Quibus conscribendis operam te oportet impendere, quoniam Dominus donavit, ut possis: quæ scripta salubria, quibus eorum perversitas insana destruitur, cum magis magisque innotuerint, & à catholicis, vel antistitibus qui loquuntur in populis, vel à quibusque studiosis zelo Dei plenis, fuerint usquequaque diffusa; hæc erunt sancta retia, quibus capiantur veraciter, non mendaciter inquirantur. Sic enim capti, aut ultro quid fuerint fatebuntur, & alios quos in sua mala societate noverunt, vel concorditer corrigent, vel misericorditer prodent: aut si eos pudebit fateri, quod diuturna simulatione tenebunt, occulta manu Dei medicante sanabuntur.

Sed

^a Sola editio Loy. *faciliores.*

12. Sed multo facilius, inquires, eorum latibula penetramus, si quod sunt nos esse mentiamur. Hoc si liceret, aut expediret, potuit Christus præcipere ovibus suis, ut lupinis amictæ pellibus ad lupos venirent, & eos hujus artis fallaciis invenirent: quod eis non dixit, nec quando eas in medium luporum se missurum esse prædixit. Sed dices: Non erant tunc inquirendi, cum essent apertissimi lupi, sed eorum morsus, & sævitia perferenda. Quid cum tempora posteriora prænuntians, in vestitu ovium dixit rapaces lupos esse venturos? Nonne ibi erat locus ut hæc moneret, & diceret: Et vos ut eos inveniat, assumite vestitum luporum, intrinsecus autem oves manete? Non hoc ait, sed cum dixisset: *Multi ad vos venient in vestitu ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces;* non addidit, ex mendaciis vestris; sed *ex fructibus eorum cognoscetis eos.* Veritate sunt cavenda, veritate capienda, veritate occidenda mendacia. Absit, ut blasphemias ignorantium, scienter blasphemando vincamus: absit, ut mala fallacium imitando caveamus. Quomodo enim cavebimus, si ut caveamus, habebimus? Si enim ut capiatur, qui blasphemat nesciens, blasphemabo sciens; pejus est quod ago, quam quod capio. Si ut inveniatur, qui Christum negat nesciens, ego Christum negabo sciens; ad perditionem me sequuturus est, quem sic invenero: si quidem ut illum inveniam, prior pereo.

13. An fortè qui eo modo priscillianistas invenire molitur, ideo non negat Christum, quia ore depromit, quod corde non credit? Quasi verò (quod & paulò antè jam dixi) cum dictum esset: *Corde creditur ad justitiam;*

Confutatur quæ itidem objectari possunt.

Matth. 10. 16.

Matth. 7. 15. & 16.

Corde credere non sufficit, nisi & ore non negetur Christus. Rom. 10. 10.

tiam; incassum est additum: *Ore confessio fit ad salutem*. Nonne penè omnes, qui Christum coram persecutoribus negaverunt, quod de illo credebant, corde tenuerunt; & tamen ore ad salutem non confitendo perierunt, nisi qui per pœnitentiam revixerunt? Quis a ita a evanescat, ut existimet Apostolum Petrum hoc habuisse in corde quod in ore, quando Christum negavit? Nempe in illa negatione intus veritatem tenebat, & foris mendacium proferebat. Cur ergo lacrymis diluit, quod ore negaverat, si saluti sufficiebat quod corde credebatur? Cur loquens in corde suo veritatem, tam amaro fletu punivit mendacium, quod ore depromsit, nisi quia magnam vidit esse perniciem; quod corde quidem credidit ad justitiam, sed ore non confessus est ad salutem?

Matth. 26.
69.

Ut intelligendus
Psalm. 14.
3. ubi laudatur loquens veritatem in corde.

14. Quapropter illud quod scriptum est: *Qui loquitur veritatem in corde suo;* non sic accipiendum est, quasi retenta in corde veritate, loquendum sit in ore mendacium. Sed ideo dictum est, quia fieri potest, ut loquatur quisque ore veritatem, quæ nihil ei prosit, si eam in corde non teneat, id est, si quod loquitur ipse non credat: sicut hæretici, maximèque iidem priscillianistæ faciunt, cum catholicam veritatem non quidem credunt, sed tamen loquuntur, ut nostri esse credantur. Loquuntur ergo veritatem in ore suo, non in corde suo. Propterea distinguendi erant ab illo, de quo dictum est: *Qui loquitur veritatem in corde suo*. Hanc autem veritatem catholicus sicut in corde loquitur, quia

a Cigyranensis MSS. *vesanè sciât*. Fortè pro, *vesanè sentiat*.

quia ita credit; ita & in ore debet, ut ita prædicet: contra istam verò nec in corde, nec in ore habeat falsitatem, ut & corde credat ad justitiam, & ore confessionem faciat ad salutem. Nam & in illo Psalmo cum dictum esset: *Qui loquitur veritatem in corde suo;* mox etiam hoc additum est: *Qui non egit dolum in lingua sua*.

Ibidem.

15. Et illud quod Apostolus ait: *Deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, quia sumus invicem membra;* absit, ut sic intelligamus, tanquam loqui mendacium permiserit cum eis, qui nondum sunt nobiscum membra corporis Christi. Sed ideo dictum est, quia unusquisque nostrum hoc debet quemque deputare, quod eum vult fieri, etiam si nondum factus est: sicut Dominus alienigenam samaritanum proximum ejus ostendit, cum quo misericordiam fecit. Proximus ergo habendus est, non alienus, cum quo id agendum est, ne remaneat alienus; & si propter id quod nondum est fidei nostræ sacramentique participes factus, aliqua illi occultanda sunt vera, non tamen ideo dicenda sunt falsa.

Item Apostolus præcipiens ut loquamur veritatem cum proximo. Ephes. 4. 25.

Luc. 10. 30.

16. Fuerunt enim etiam temporibus Apostolorum, qui veritatem non a veritate, id est, non veraci animo prædicarent: quos dicit Apostolus Christum annuntiasse non castè, sed per invidiam, & contentionem. Ac per hoc etiam tunc nonnulli tolerati sunt, annuntiantes non casto animo veritatem: non tamen ulli laudati sunt, tamquam annuntiantes casto animo falsitatem. Denique de illis dicit: *Sive occasione, sive veritate Christus*

Phil. 1. 15. & 17.

a Veritatem non veritate prædicantes, tolerati, non falsitatem annuntiantes.

Ibid. 18.

an-

a Sic MSS. Editi autem, *non veraciter*.

annuntietur; nullo modo autem diceret, ut postea Christus annuntietur, prius negetur.

17. Quo circa multis quidem modis possunt latentes hæretici vestigari, nec catholica fide vituperata, nec hæretica impietate laudata: * SED si aliter omnino non posset educi de cavernis suis hæretica impietas, nisi à tramite veritatis lingua catholica deviare; tolerabilius illa occultaretur, quam ista præcipitaretur; tolerabilius in suis foveis delitescerent vulpes, quam propter illas capientes in blasphemix foveam caderent venatores; tolerabilius perfidia priscillianistarum veritatis velamine tegetur, quam fides catholicorum ne à priscillianistis mentientibus laudaretur, à catholicis credentibus negaretur. Nam si propterea justa sunt, non qualiacumque, sed blasphema mendacia, quia hoc animo fiunt, ut occulti hæretici detegantur; poterunt isto modo, si eodem animo fiant, casta esse adulteria. Quid si enim ex numero priscillianistarum impudicarum aliqua femina injiciat oculum in catholicum Joseph, eique promittat prodituram se latebras eorum, si ab illo impetraverit stuprum, certumque sit eam, si ei consensum fuerit, quod pollicita est impleturam; faciendumne censebimus, an intelligemus nequaquam tali pretio merces ejusmodi comparandas? Cur ergo non ^a eruiamus capiendos hæreticos, carne in adulterium defluente, & eruendos putamus, ore in ^b blasphemiam fornicante? Aut enim licebit utrumque pari ratione defendere, ut ideo hæc non es-

Mendacium nulla velut bona intentione admittendum.

^a Am. & MSS. non eruiamus: & infra loco, eruendos, habent, emendos.

^b Aliquot MSS. in blasphemiam fornicante.

esse dicantur injusta, quia ea facta sunt intentione qua deprehenderentur injusti: aut si sana doctrina nec propter inveniendos hæreticos vult nos cum feminis impudicis, saltem corpore non mente misceri, profecto nec propter inveniendos hæreticos vult à nobis, saltem voce non mente, aut immundam hæresim prædicari, aut castam Catholicam blasphemari. Quia & ipsum mentis imperium, cui debet omnis inferior motus hominis obedire, digno non carebit opprobrio, quando fit, quod fieri non oportet, seu membro, seu verbo. Quamquam etiam cum verbo fit, membro fit (quoniam lingua membrum est qua fit verbum) nec ullum factum nostrum membro ullo paritur, nisi quod prius corde concipitur; vel potius intus cogitando & consentiendo jam partum, foras editur faciendo per membrum. Non itaque animus à facto excusatur, quando dicitur aliquid non ex animo fieri, quod tamen non fieret, nisi animus faciendum esse decerneret.

18. Interest quidem plurimum, qua causa, quò fine, quâ intentione quid fiat: sed ea quæ constat esse peccata, nullo bonæ causæ obtentu, nullo quasi bono fine, nulla velut bona intentione facienda sunt. Ea quippe opera hominum, sicut causas habuerint bonas, seu malas, nunc sunt bona, nunc mala, quæ non sunt per se ipsa peccata: sicut vitium præbere pauperibus bonum opus est, si fit causâ misericordiæ cum recta fide; sicut concubitus conjugalis, quando fit causâ generandi, si ea fide fiat, ut gignantur regenerandi. Hæc atque hujusmodi secundum suas causas opera sunt bona, vel mala: quia eadem ipsa si habeant malas causas, in peccata

ver-

Facta alia ex fine vel bona vel mala redduntur, alia sunt per se peccata: hæc nullo quasi bono fine facienda.